

Катерина МОЗГОВА

ЛЬВІВ

Харків
«ФОЛІО»
2019

ВІД АВТОРА

Присвятить час уважному вивченню лише кількох творів. Візьміть до уваги, що музеї — це меню, а не список справ.

Йохан Ідема,
«Як ходити до музею»

У наш час, коли навіть дитина народжується зі смартфоном у руці замість брязкальця, і кожний може отримати потрібну інформацію будь-де і будь-коли, у людини виникає природне запитання про доцільність путівників по пам'ятках та історичних місцях. Не погодитись із цим твердженням важко, — всевітня мережа і справді є помічною, коли шукаєш конкретну відповідь на задане питання. Але навіть тоді сухі цифри, факти і кліше на зразок «видатна пам'ятка архітектури» не надихають, а спроба віднайти щось більше і справді цікаве в неозорому просторі Інтернету перетворюється на пошуки голки в копиці сіна. Щоправда, і звиклий путівник не завжди задовольнить сповна цікавість туриста, але принаймні заощадить час (а в мандрівках він має особливість критично стискатись) і не потребуватиме WiFi. Щодо книги, яку ви тримаєте у руках, то

маю надію, що вона стане для вас чимось більшим, ніж простим довідником по архітектурних пам'ятках Львова. Тому що навіть найцікавіші будівлі завжди залишаються тільки декораціями, нехай і розкішними, на тлі яких розгортаються історичні події, відбуваються життєві колізії львів'ян, і, зрештою, народжуються справжні легенди та байки. Щедро, не криючись, від усієї душі ділюся з вами найпотаємнішими історіями свого міста. І навіть якщо ви в ньому не вперше і вам видається, що у вас з ним взаємна приязнь, тому що львівський сирник залишив по собі приємний післясмак, а кава стійким ароматом вишуканих парфумів заплуталась у вашому волоссі і не відпускає силою чарівного трунку ані на крок, — повірте, це тільки початок вашої дивної, зазвичай дуже особистої, історії прихильності до цього по-справжньому незвичайного міста.

Різнобарв'я кам'яниць північної сторони площі Ринок

З усіх боків площу оточують мальовничі кольорові будинки. У Львові їх неспроста називають кам'яницями. Колись міські будівлі були дерев'яними. Їх будували німецькі колоністи так званим пруським муром, що являв собою двостінний каркас із дерева, заповнений камінням або цеглою. Дах покривали дерев'яним гонтом (клиноподібні дощечки) — тож при виникненні пожежі полум'я блискавично перекидалося з будинку на будинок.

Найбільша пожежа 1527 року, що почалася гарячого червневого дня в міській броварні, поглинула вщент дерев'яне місто, залишивши на згадку про готичні часи лише кам'яні пивниці (підвальні приміщення), цокольні поверхи і два храми. Проте невдовзі, відбудоване італійськими майстрами, місто немов би приодигнулося в нове вбрання і зася-

яло кольоровими барвами ренесансних кам'яниць, тобто будинків, які були вже кам'яними.

Мешкати на площі завжди було дорого і престижно. Дозволити таке могли собі тільки заможні львів'яни, до яких належали патриціат, вище духовенство і заможні купці. Кожний прагнув, щоб його кам'яниця була найгарніша — тому і замовляв собі індивідуальний проект в італійського майстра, оздоблюючи будівлю за своїм смаком, — звідси така кольорова строкатість і неповторність кожного з будинків.

З плином часу багато кам'яниць, немов примхливі красуні, змінювали свій зовнішній вигляд відповідно до моди і часу, — примірялося нове оздоблення, додавали балкони, надбудовували горішні поверхи, перепланували інтер'єри, — та все ж, загалом, багато з них мають вигляд, близький до свого первісного.

Кам'яниця № 2, палац Банді-неллі, яскрава жовта будівля на куті східної сторони Ринку одразу привертає увагу своєю пишністю. Побудована наприкінці XVI століття, ця ренесансна кам'яниця і справді є неповторною на площі, оскільки кожний її поверх має своє окреме оформлення і малюнок русту. Одного разу торговець тканинами і тосканськими винами, підприємливий флорентієць, внук відомого скульптора епохи Відродження Роберто Бандініеллі приїхав до Львова у справах і вирішив тут залишитись — чарівні львів'янки, купа співвітчизників, а головне — у місті пахло грошима і вдалими оборадками. Сам польський король Сигизмунд III Ваза 1629 року надає Роберто привілей на утримання регулярної королівської пошти і титул «королівського постмагістра». Саме в цій будівлі і починає працювати перше на території України поштове відді-

Палац Бандініеллі

лення. Проте високі ціни на послуги і природне бажання зекономити стали причиною того, що львівський магістрат почав відправляти кореспонденцію зі своїми гінцями, і це змусило Бандініеллі закрити пошту.

Зараз у приміщенні палацу міститься експозиція Львівського історичного музею. Одним із раритетів її є гобелен, який був виготовлений на замовлення короля-сонця Людовіка XIV і прикрашав Версальський палац. Другий такий

самий гобелен висів у палаці Фонтенбло, але зараз він зберігається в Ермітажі в Санкт-Петербурзі.

Ця історія — не лише оповідка про поразку успішного комерсанта, а й про шлюб за розрахунком з однією із найзавидніших наречених тогочасного Львова, яка мешкала в **кам'яниці № 3**, яку ще називають Вільчківською. Події, які розгортались довкола цього дому, сягають ще кінця XVI століття, коли в ньому мешкала юна красуня, єдина спадкоємиця багатого

Рибини на палаці Бандініеллі

львівського патриція Ганна Вільчек. Претендентів на її руку і серце не бракувало. Особливо ж заповзятливо за нею упадали представник флорентійської діаспори, успішний комерсант і торговець шовковими тканинами Урбан Убальдіні та син міського бурмістра і райці, тобто судді, поляк Павло Ельонек. Не витримавши одного разу шаленого загострення пристрастей, любовний трикутник одним ударом кинджала розрубав темпераментний італієць. У відповідь на чергову образу на свою адресу він наніс роковий удар суперникові просто посеред однієї зі світських гулянок. Від смертельного вироку гарячого Урбана

Рибина на фасаді Вільчківської кам'яниці

Вільчківська кам'яниця

врятувало те, що він виявився родичем Папи Римського, і великодушне прощення самого Ельонка, який на смертному одрі визнав свою зухвалу поведінку і вибачив суперників.

Історія виправдання Убальдіні — справжній прецедент у судовій практиці Львова. Річ у тім, що на захист флорентійця вступило усе жіноцтво Львова. А впливова його частина просто не давала проходу своїм чоловікам, вимагаючи негайного звільнення цього напрочуд симпатичного молодика і справжнього героя. Родинні зв'язки з Папою Римським і сумнівне визнання своєї провини Ельонком, можливо, стали лише приводом, аби нарешті виправдати Убальдіні і вгамувати надмірно романтичних львівських панянок.

Тож невдовзі Урбан Убальдіні і Ганна Вільчек благополучно побралися. Згодом у щасливих закоханих народилась донечка Констанція, яка віддала руку свою, серце і чималий посаг жвавому підприємцю Роберто Бандінеллі, власникові кам'яниці № 2 і засновнику першої у Львові пошти.

У майже вітражному барвістому оздобленні площі Ринок є і своє всепоглинаюче чорне скельце. Мова про **кам'яницю № 4**, а бо

Консолі балкона на кам'яниці № 3

Скульптура Глорії вгорі Вільчківської кам'яниці

Фотографія Чорної кам'яниці 1930-х років (А. Лінкевич)

Чорну кам'яницю, яка захоплює увагу глядача завдяки своєму магічному чорному забарвленню. Ніхто не збирався будувати її такою похмурою в яскраві часи ренесансу (за таке можна було і поплатитись!), але пористий за своїми властивостями пісковик, з якого вона постала наприкінці XVI століття, з часом почав забиватися брудом, пилом, піддавався атмосферному впливові і набув неохайного вигляду. І тоді будинок почали підфарбовувати на темний брунатний колір. Хоча інша версія говорить, що потемніння кам'яниці є наслідком окислення свинцевих білil, якими ґрунтувався фасад перед

Завиток-стілець біля входу до Чорної кам'яниці

тим, як його мали покривати кольором. Треба сказати, що львівські ринкові кам'яниці під шарами тиньку приховують від нас безліч таємниць. При дослідженні стін фасаду і знятті верхніх шарів із Чорної кам'яниці реставратори знайшли навколо обрамлення вікон сліди позолоти. Зараз кам'яниця перебуває на реставрації, тому годі й уявити, якого розкішного вигляду вона буде, коли поєднає чорний і золотий кольори.

Фасад кам'яниці оздоблюють скульптурні зображення святих, серед яких особливо виразним є вершник, який відрізає кусень свого плаща, щоб віддати його накритись бідному напіводягненому подорожньому. Це святий Мартин, покровитель одного з власників кам'яниці Мартина Анчевського, львівського патриція, секретаря короля, доктора медицини і львівського радника. Цікава, але не одразу помітна деталь в оздобленні — невеликий кам'яний завиток справа від входу. Це лавочка для охоронника кам'яниці, на яку охочий може присісти, щоб відчутися усю незручність такого аскетичного перепочинку.

Кам'яниця № 6, Королівська кам'яниця, кам'яниця Корнякта.

Оскільки перші поверхи кам'яниць на площі Ринок купці використовували як торговельні і вони слугували джерелом матеріального збагачення власників, то при зведенні будинку існували певні обмеження і діяло правило рівних можливостей, яке передбачало забудівлю лише на три фасадні вікна — одне на спальню і два на світлицю. Будинок на більшу кількість вікон могли собі дозволити звести тільки представники вищого духовенства і львівський патриціат. Але ж що за правило без винятків? Наприкінці XVI століття будинок на шість вікон збудував для себе православний, грек з походження, заможний купець Костянтин Корнякт. Людина неймовірного економічного хисту,

Кам'яниця Корнякта

знавець східних мов, дипломат, чоловік із великою кількістю зв'язків на Сході, він одразу став незамінним спочатку при дворі короля Сигізмунда II Августа, який дарував йому дворянство, а потім і при Стефані Баторії, який підтвердив надання дворянства і дозволив збудувати розкішну будівлю на шість вікон. Вхід до кам'яниці Корнякта, без перебільшення, можна назвати справжнім порталом переміщення в часі та просторі. Пройшовши через важкі старовинні двері, повз готичну залу, яку тепер займає антикварна крамничка, ви потрапите на чудове **Італійське подвір'я** кінця XVI століття, рівного якому немає в Україні. Італійським його названо тому, що будували його італійські зодчі. Саме такими ренесансними подвір'ями можна милуватись у Флоренції, Римі, Венеції. Замкнутий простір з розкинутим угорі шатром львівського неба, колонада відкритих лоджій із копіями граційних скульптур видатних майстрів епохи Відродження — усе це

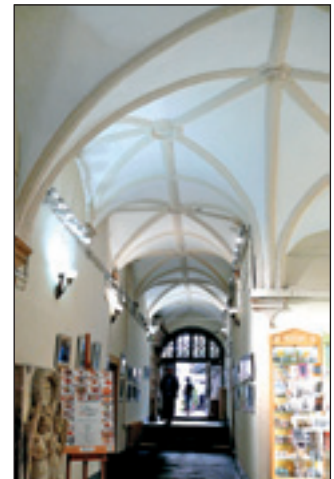
Портал Королівської кам'яниці

створює композиційну легкість і не тяжіє над глядачем. Стоячи посеред подвір'я, ви обов'язково відчуєте себе по-справжньому людиною Відродження: вільною, легкою, сміливою, людиною-творцем у центрі Всесвіту. Подвір'я має ще одну надзвичайну принаду — воно неймовірно затишне і тихе. Тому якщо ви прагнете заховатись від ринкового шуму — вам сюди.

Із 40-х років XVII століття кам'яниця стає власністю магнатів Собеських, а із 70-х років того ж століття — королівською резиденцією Яна III Собеського. Тому, неквапно прогулюючись ренесансним балкончиком, обов'язково нагадайте собі, що колись ними походжав польський король, ніжно тримаючи за руку «єдину потіху душі і серця свого», кохану дружину королеву Марію Казимиру, або, як він ніжно її називав, Марисеньку.

Перебуваючи в постійних від'їздах у державних справах, Ян III Собеський написав дружині понад

4 000 листів, які містять і ніжні слова коханого чоловіка, і поради близького друга. Ці листи вважаються одним із найкращих взірців епістолярного жанру кінця XVII століття.

Склепіння з нервюрами кам'яниці № 6

ЗМІСТ

ВІД АВТОРА	3
ПРОГУЛЯНКА АЛЬТАНКОЮ ПОСЕРЕД РАЮ	5
Парад Ринкових кам'яниць	
У міцні обійми давніх вулиць	
ДОРОГОЮ ДО ЄЗУІТСЬКОГО САДУ	79
Будинок вчених — Університет — Парк імені Івана Франка — Собор Св. Юра	
ПРОМЕНАД ЛЬВІВСЬКИМ «КОРЗО»	106
Проспект Т. Г. Шевченка — проспект Свободи	
ВУЛИЦЕЮ РОЗКІШНИХ ПАЛАЦІВ І МОНАСТИРІВ	134
Палац Потоцьких — Оссолінеум — Палац Сапіг — Львівська галерея мистецтв —	
Палац Бельських — Монастир Св. Лазаря — Костел Св. Марії Магдалини	
НА ЗАБАВУ ДО ЛИЧАКІВСЬКОГО ПЕРЕДМІСТЯ, або ДЕ СКРИПІВ ЧОРТІВСЬКИЙ МЛИН	158
Вулиця Личаківська — Личаківський некрополь	
ТУДИ, ДЕ МІСТО ВІДПОЧИВАЄ ДУШЕЮ	180
Княже місто	
СЛОВНИЧОК ГАЛИЦИЗМІВ	209
ХРОНОЛОГІЯ ПОДІЙ	210
КОРИСНА ІНФОРМАЦІЯ	211
Музеї	
Театри і концертні зали	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	216